

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

**ORGANIZACE
PRO POMOC
UPRCHLÍKŮM**

Organizace pro pomoc uprchlíkům

Metodika hostitelské péče pro nezletilé bez doprovodu v České republice

Praha 2022

Sepsala: Mgr. Štěpánka Stehlíková
Mgr. Olga Džulajová

Na vzniku materiálu se podílela: Mgr. Radomíra Korábečná

Poděkování: Mgr. Tomáš Knězek
Mgr. Lucie Fryčová
Mgr. Aneta Šubrtová
Zuzana Pavelková M.A.

Velké díky všem hostitelům a hostitelským rodinám, které se na úspěšné realizaci projektu podíleli.
Velké díky za spolupráci všem odborníkům a tlumočnickům, kteří se na úspěšné realizaci projektu podíleli.

Velké díky zaměstnancům Zařízení pro děti cizince a VÚ Klíčov za spolupráci.

Obsah

VÝZNAM A CÍL METODIKY	5
1. KDO JE NEZLETILÝM CIZINCEM BEZ DOPROVODU	7
1.1 Důvody odchodu ze země původu	11
1.2 Traumata a specifika potřeb.....	12
2. SYSTÉM PÉČE O NBD V ČR.....	14
2.1 Příchod a kontakt s úřady	14
2.2 Určování věku	14
2.3 Současná praxe v určování věku	15
3. INSPIRACE K NRP VE SVĚTĚ	16
3.1 Velká Británie	18
3.2 Nizozemsko	18
3.3 Itálie	19
4. HOSTITELSKÁ PÉČE NEZLETILÝCH CIZINCŮ BEZ DOPROVODU	21
4.1 Nábor zájemců o hostitelství	21
4.2 Příprava zájemců o HP	22
4.3 Posuzování a schvalování zájemců	26
4.4 Informování a práce s NBD.....	28
4.5 Párování zájemců s NBD	29
4.6 Průběžná podpora a evaluace hostitelství.....	31
POUŽITÁ LITERATURA.....	33

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ILO – Mezinárodní organizace práce
NBD – nezletilý bez doprovodu
NRP – náhradní rodinná péče
OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům
OSPOD – Orgán sociálněprávní ochrany dětí
UMPOD – Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
ZDC – Zařízení pro děti cizince
HP – Hostitelská péče
CP – Cizinecká policie
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV – Ministerstvo vnitra
SP – sociální pracovník (pozn.: případně jiný pracovník realizující HP)
HR – hostitelská rodina/jednotlivec
PP – pěstounská péče
ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Význam a cíl metodiky

V tomto dokumentu se zabýváme metodikou institutu hostitelské péče pro nezletilé cizince bez doprovodu z třetích zemí (tedy ze zemí mimo EU), kteří přijdou do České republiky. Dokument vznikl v rámci evropského projektu Operačního programu zaměstnanost, Podpora péče o děti – cizince v hostitelských rodinách CZ.03.2.X/0.0/0.0/18_095/0011233. V českém systému je v současnosti minimální možnost realizace náhradní rodinné péče (dále jen NRP) v podobě pěstounské péče u dětí cizinců bez doprovodu dospělých zástupců (dále jen NBD) umístěných v ústavních zařízeních. Pěstounská péče nebyla u NBD dosud nikdy zrealizována. Vzhledem k tomu, že institut osvojení není u těchto dětí z legislativních důvodů možný, zůstává naším dlouhodobým cílem jejich umístění do pěstounské péče. Než se podaří připravit podmínky pro realizaci pěstounské péče pro NBD, chceme umožnit pobyt dětí v rodině na maximální možnou dobu aspoň v rámci hostitelské péče – tedy z hlediska zákona o sociálněprávní ochraně dětí § 30 Pobyt dítěte mimo ústav. Institut hostitelské péče může těmto dětem nabídnout aspoň občasný pobyt v rodinném prostředí a vytvoření blízkých vztahů v nové zemi. Tento zákon je ale pouze vágně ukotven v právním řádu České republiky a především existuje jen obecná metodika práce s českými dětmi a hostiteli. Naše organizace se proto jako jediná v ČR v rámci spolupráce s OSPOD Praha 5, v jejíž gesci se nachází Zařízení pro děti – cizince (dále jen ZDC), kde jsou NBD po příchodu do ČR umístěni na diagnostický pobyt, snaží o implementaci tohoto zákona do praxe. Dosud není formalizován postup nábory zájemců o hostitelství, jejich školení, párování s dětmi, průběžné podpory a evaluace jejich interakce s dětmi. Je proto třeba principy spolupráce zformalizovat, vytvořit postupy a principy spolupráce. Projekt vychází z Úmluvy o právech dítěte, jež zejména upozorňuje na nejlepší zájem dítěte.

Institut hostitelské péče má ve srovnání s ústavní péčí několik výhod pro dítě i pro společnost. Děti vyrůstající v rodině jsou lépe integrovány do společnosti a připraveny na život v dospělosti. Přes zkvalitnění činnosti zařízení ústavní výchovy odchází děti stále nepřipravené na život bez další záchrané sítě. Život v rodině dítě naopak automaticky připravuje na reálný život bez pomoci instituce, rozvíjí u dětí pocit přijetí a místa ve společnosti, zvyšuje pravděpodobnost na úspěšnou integraci v ČR a na odklon od nelegálního života k životu v mezích zákona. Dle zahraničních zkušeností dochází také ke snížení útěkovosti, která vede k další traumatizaci na cestě do dalších zemí. Snižuje tak riziko obchodování a zneužívání dětí. Dopad na společnost z hlediska ekonomiky je výrazný. Hostitelská péče je levnější než ústavní péče a může vést ke snížení kapacity ústavních zařízení. Do budoucna může přinést snížení nákladů v podobě nutnosti řešení sociálních dávek po opuštění ústavu, neboť fungující rodina má svým příkladem vyšší šanci přivést dítě k zaměstnání, pomoci mu v těžkých situacích finančně. Rodiny, které se stanou hostitelskými, získají dobrý pocit z pomoci dětem a zkušenost, která obohatí jejich život sociálně i kulturně. Dalším přínosem je zvýšení kladného přijímání cizích příslušníků do naší společnosti, kdy tento proces začíná elementární rodinou, pokračuje přes jejich příbuzné k širší rodině a dále.

V současnosti není na potřeby dětí – cizinců bez doprovodu v českém systému adekvátně reagováno z důvodu jejich kombinace potřeb. Běžně jsou nechávány v ústavním zařízení do zletilosti či do dosažení

26 let bez formalizované možnosti sblížení s českou rodinou, s českou společností. Jejich někdy velice těžká historie (často přicházejí ze zemí, kde je válka, na cestách zažili mnohá příkoří, obavy a strach, staly se oběťmi trestných činů...) je posouvá do velice ohrožené cílové skupiny, na kterou není v současném právním systému brán zřetel. Jejich podpora je pro společnost velice nutná a žádoucí. V tomto dokumentu se tedy snažíme nastavit a ukotvit metodiku hostitelské péče pro NBD tak, aby mohla být dále běžně využívána.

V práci nejprve stanovíme kontext celé problematiky a kontext, ve kterém se NBD pohybují. Specifikujeme, kdo je nezletilým cizincem bez doprovodu, jaká jsou čísla příchozích NBD v České republice a ve světě a s čím se musí NBD po příchodu do nové země vypořádat. Poté popíšeme systém péče o nezletilé cizince bez doprovodu a s jakými institucemi přicházejí v ČR a v zahraničí do styku. Po stanovení základního rámce již můžeme přejít k samotné metodice a stanovíme proces, jak ukotveně a systematicky postupovat při realizaci hostitelské péče u nezletilých cizinců bez doprovodu v České republice.

1. Kdo je nezletilým cizincem bez doprovodu

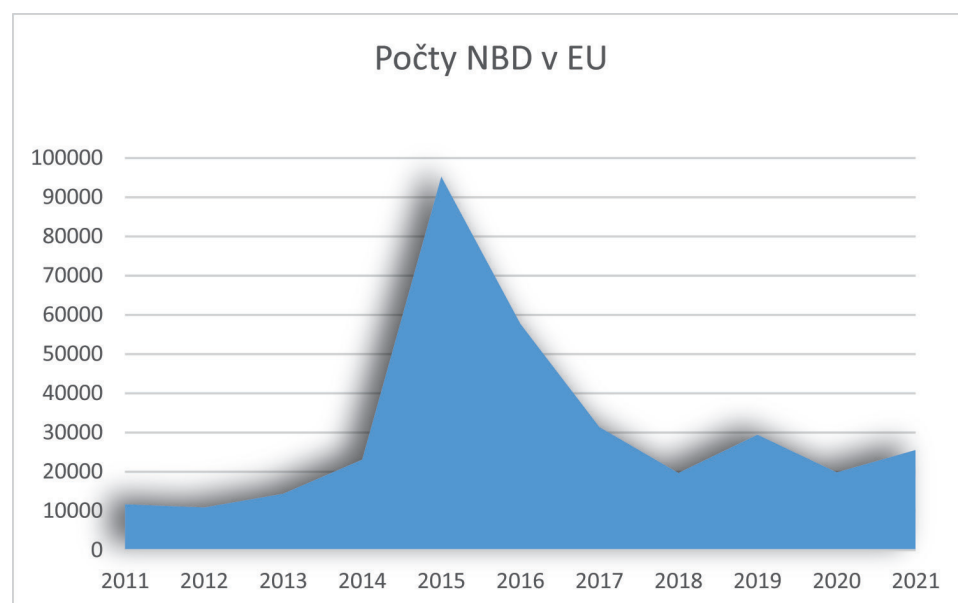
Podle směrnice Evropské rady 2003/9/ES čl. 2 písm. h) je nezletilým cizincem bez doprovodu osoba mladší 18 let, které přicestuje na území členských států EU bez doprovodu dospělé osoby, která za ni odpovídá, ať už podle zákona nebo podle zvyků, a to po takovou dobu, dokud nejsou pravomocně převzaty do péče takovéto osoby. Nebo je NBD osoba mladší 18 let, jež je ponechána bez doprovodu po vstupu na území členského státu. V Českém právním řádu definuje kdo je nezletilým cizincem bez doprovodu Zákon o azylu č. 325/1999 Sb. a v Zákon o pobytu cizinců 326/1999 Sb. Důležité jsou v těchto definicích tři body: NBD je osoba na území cizí země, je to osoba nezletilá a nemá dospělého zástupce, který by jí poskytoval potřebnou ochranu a péči. Tato metodika však cílí na NBD z třetích zemí, tedy zemí, které nejsou součástí Evropské unie, jelikož na práci s cizinci z těchto zemí se Organizace pro pomoc uprchlíkům zaměřuje a tyto děti a práce s nimi mají jiná specifika, než děti ze zemí Evropské unie.

Statisticky je mezi dětmi bez doprovodu v Evropě 89 % chlapců. Aspekt genderu silně ovlivňuje rozhodnutí dětí i rodiny, zda se vydat na cestu a chlapci k migraci výrazně častěji přistupují dobrovolně. Důvodů je hned několik. Mezi prvními je samozřejmě to, že muž čelí na cestě menším rizikům než žena a tak je značně více případů nezletilých chlapců bez doprovodu, než nezletilých dívek bez doprovodu. Dalším důvodem je například to, že cizinci z východních kultur dospívají dříve a během cesty je výhodné disponovat dospělým vzezřením muže. Do České republiky ročně přicházejí desítky NBD z třetích zemí a jsou to děti ve věku 13 – 17 let. Stanovit přesnou statistiku je složité, protože část těchto dětí české úřady nikdy nezachytí a pro část NBD není Česká republika cílovou destinací: „Mnozí pokračují v cestě do dalších zemí za svými příbuznými, známými, za svou etnickou komunitou, jiní za vidinou výdělků. Někteří se rozhodli v ČR zůstat a žít zde a případně pracovat ilegálně. Kolik nezletilých bez doprovodu se tak ve skutečnosti v současné době v ČR nachází, nelze přesně určit.“ [Šafrová, Křištof, 2010, str. 17]. Údaje o nezletilých cizincích bez doprovodu v České republice registruje Zařízení pro děti-cizince a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (UMPOD). Tyto údaje získává Orgán sociálněprávní ochrany dětí (OSPOD), který má nahlásit kontakt s NBD, ne vždy se tak však děje a informace o počtu tedy nejsou úplné. V následujících grafech jsou vidět počty NBD příchozích do EU a počty NBD, kteří přichází do ČR v posledních 10ti letech. V rámci České republiky se jedná o desítky dětí přicházejících bez doprovodu dospělé osoby, která by za ně zodpovídala a v rámci EU o desetitisíce nezletilých dětí bez doprovodu. Dle statistiky Eurostatu je nejvíce NBD registrováno v Německu, ve Francii, v Řecku, v Nizozemí, v Rakousku, ve Švédsku, v Itálii a ve Španělsku. [Eurostat, 2022; online].

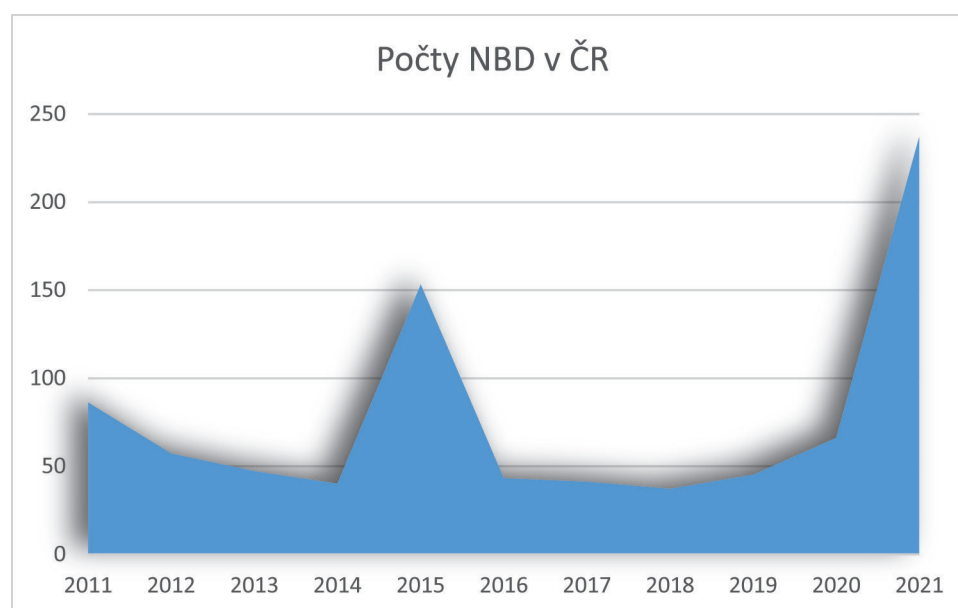

Počty NBD přicházejících do Evropy:

[Eurostat, 2022; online].

Počty NBD přicházejících do ČR:

[Zařízení pro děti - cizince, 2021; online] [UMPOD – na vyžádání]

Nejvíce NBD do zemí Evropské unie přichází z Afghánistánu a ze Sýrie. (Tato data jsou ověřena za rok 2021. V souvislosti s válkou na Ukrajině budou velkou část příchozích tvořit také děti z Ukrajiny).

Top 20 citizenships of unaccompanied minors over the 2011-2021 period and in 2021 (number and the share in total)

2011-2021			2021		
Citizenship	Number	%	Citizenship	Number	%
Afganistan	118 640	39,1	Afganistan	12 280	53,0
Syria	43 865	14,5	Syria	3 770	16,3
Eritrea	17 045	5,6	Bangladesh	1 345	5,8
Somalia	16 925	5,6	Somalia	1 240	5,4
Iraq	13 165	4,3	Pakistan	1 145	4,9
Pakistan	10 820	3,6	Egypt	455	2,0
Gambia, The	9 090	3,0	Iraq	370	1,6
Guinea	7 725	2,5	Guinea	275	1,2
Bangladesh	6 080	2,0	Morocco	250	1,1
Moroco	5 050	1,7	Eritrea	140	0,6
Nigeria	4 890	1,6	Democratic Republic of Congo	135	0,6
Mali	3 385	1,1	Côte d'Ivoire	125	0,5
Stateless	3 005	1,0	Turkey	120	0,5
Côte d'Ivoire	2 975	1,0	Tunisia	120	0,5
Senegal	2 970	1,0	Mali	105	0,5
Algeria	2 805	0,9	Iran	95	0,4
Ethiopia	2 780	0,9	Gambia, The	85	0,4
Unknown	2 780	0,9	Russia	75	0,3
Egypt	2 620	0,9	Albania	70	0,3
Iran	2 450	0,8	Algeria	70	0,3
Other	24 205	8,0	Other	885	3,8
Total	303 270	100,0	Total	23 155	100,0

Note: EU total are calculated based on available Member States:

2011: missing data for Croatia, Hungary, Austria and Finland;

2012: missing data for Croatia, Hungary and Austria;

2013: missing data for Austria;

2021: missing data for Lithuania and Portugal.

Source: Eurostat (online data code: migr_asyunaa)

Do České republiky přišlo dle statistik UMPOD a Zařízení pro děti cizince v posledních 5ti letech nejvíce dětí z Afghánistánu. Konkrétně bylo složení NBD a na základě národnosti a pohlaví následující:

rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
celkový počet NBD	43	41	37	45	66	237
počet dívek	1	5	4	7	3	2
Počty podle národnosti						
Afghánistán	26	16	10	24	43	199
Vietnam	5	4	5		3	1
Pákistán	5				2	2
Irák	4	2	5		1	2
Sýrie	3	2			3	14
Turecko		3			4	3
Súdán		2				
Ukrajina			3	2	7	2
Jemen			3			
Angola				2		
Arménie				2		
Rumunsko				2		
Albánie				1		
Ázerbájdžán				1		
Čína				1		
Guinea				1	1	
Bangladéš					1	
Libye					1	1
Nigérie				1		
Moldávie				1		1
Alžírsko						4
Maroko						8

[Zařízení pro děti - cizince, 2021; online] [UMPOD – na vyžádání]

1/3 nezletilých dětí bez doprovodu, polovina a v některých letech i větší počet NBD pokračuje po základní diagnostice do jiné země Evropské unie, nebo jsou předány do péče příbuzných/známých.¹

¹ Statistické údaje Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí – údaje poskytnuté na vyžádání

1.1 Důvody odchodu ze země původu

Podle zprávy Evropské komise o implementaci Akčního plánu pro nezletilé bez doprovodu ze září 2012 tyto nezletilé opouští své domovy a utíkají do Evropy nejčastěji kvůli ozbrojeným konfliktům, přírodním katastrofám, diskriminaci nebo pronásledování. Dále jsou podle zprávy nejčastější důvody odchodu nezletilých do Evropy za lepším přístupem ke vzdělání, zdravotní péči, pracovními možnostmi a výdělkem. Svou zemi opouští bez doprovodu také za účelem sloučení s rodinou, která již v Evropě žije nebo proto, že v zemi původu svou rodinu ztratili a jsou sirotky, nebo od rodiny utíkají kvůli zneužívání v rámci rodiny. Častým důvodem je podle zprávy také obchodování s lidmi, nucené práce a otroctví v zemi původu nebo po cestě do Evropy. Jako faktory, které přispívají k odchodu dětí bez doprovodu dospělé osoby ze země původu, identifikovala komise přetrvávající konflikty v Afghánistánu, v Iráku, nepokoje v severní Africe po tzv. Arabském jaru a trvající politická a humanitární krize v zemích východní Afriky. [European commission, 2012; online]

Další zajímavou zprávou o důvodech migrace NBD vydala Mezinárodní organizace práce (ILO), která se zaměřila na analýzu migrujících dětí po celém světě, které jsou zneužívány v ilegální ekonomické sféře. [ILO, 2010; online] Nejčastějšími důvody migrace dětí bez doprovodu podle zprávy jsou 1) nedostatek pracovních příležitostí, přičemž upozorňuje, že nezaměstnanost bude jako motiv mladých lidí a dětí narůstat vzhledem k populačnímu růstu. 2) Strategie přežití rodiny, kvůli snížení výdajů rodiny i díky možným remitencím. 3) Vzdělání, kdy NBD doufají, že zvýší svoje uplatnění. Avšak pokud dítě cestuje samotné, musí se živit samo a většina místo chůze do školy nakonec musí zvolit zaměstnání. 4) Tlak společnosti – pracovní migrace je v některých kulturách obdivovaná a díky ní si chlapec může také získat respekt. 5) Zlepšení postavení v rodině. 6) Historie a kultura – dětská migrace je nejvyšší v kulturách, kde je odchod ze země původu vnímán jako přechod do dospělosti. 7) Dopady chorob HIV/AIDS, což se podle zprávy týká především dětí ze Subsaharské Afriky, kde jsou miliony dětí osiřelé, protože jejich rodiče zemřeli na AIDS a v důsledku toho jsou mnohé děti nuceny vstoupit na pracovní trh předčasně. 8) Domácí násilí, kvůli kterému se děti rozhodnou odejít z domova i ze země. 9) Vnitřní vysídlení z důvodu konfliktu nebo přírodních katastrof především u dětí, které jsou odloučené od své rodiny, nutí tyto děti migrovat hledajíc bezpečí, pracovní příležitosti a možnosti lepšího života. 10) Klimatické změny – podle výzkumů bude nejméně 200 milionů lidí zvažovat migraci jako strategii přežití v důsledku klimatických změn, především pak z rozvojových zemí. [ILO, 2010; online]

Česká republika není cílem cesty pro většinu NBD a také se v ČR oproti jiným státům nachází o mnoho méně nezletilých bez doprovodu. Pro řadu z nich je Česká republika pouze transitní zemí a nemají nebo neměli v úmyslu zde setrvat. Na své cestě ale byli zadrženi policií a předáni do Zařízení pro nezletilé cizince. [Šafrová, Křištof, 2010]. Velice tedy záleží na krocích, které jsou podniknuty bezprostředně po zadržení, pokud chceme zabránit další riskantní, nelegální a traumatizující cestě nezletilého.

1.2 Traumata a specifika potřeb²

Nezletilý, kteří se v Evropě ocitli sami a bez doprovodu, museli na útěku při jejich cestě projít řadou traumatizujících a obtížných situací a poradit si i psychicky s těmito zážitky sami. Chybí jim emocionální opora i ekonomická opora. Nedostatek kontaktu s rodiči znamená ztrátu záchytného bodu a bezpečí. Důvodem útěku, jak je zmíněno výše, je často vyhlídka na život bez budoucnosti, válce, bídě. Do Evropy si s sebou tito nezletilý přinášejí zkušenosti s nebezpečím, bolestí a ztrátou. U dětských migrantů hrozí více než u jiných skupin rozvinutí psychických traumat a zahraniční zkušenosti ukazují, že se nezletilý s traumaty vyrovnávají lépe v rodinném prostředí. Je však třeba si tato specifika uvědomovat, je třeba zaškolení hostitelské rodiny a spolupráce s dětským psychologem, který je rodině k dispozici. [OPU, 2016]

NBD se nacházejí ve složité situaci a jsou extrémně zranitelnou skupinou. Základními faktory jejich zranitelnosti je 1) věk. NBD se potýkají s problémy spojenými s běžným vývojem adolescentů a to že jsou nezletilý, je rizikem také po cestě i po příchodu do Evropy. Jako nezletilý se snáze stanou obětí násilí, obchodu s lidmi, sexuálního zneužití nebo nucené práce.

Dalším logickým faktorem zranitelnosti této skupiny je, že jsou 2) sami. Odloučení od rodiny má negativní dopad na děti a dospívající obecně. Děti bez doprovodu často přicházejí z kultur, kde je rodina a to i širší rodina velice důležitá a má vysokou prioritu. Nebezpečím je také, že nejsou pod ochranou dospělé osoby a snadno se nechají ovlivnit např. obchodníky s lidmi. [Larsen, Massoumi, Pol, Rozumek, Schippers, Thys, Wildt, 2016]

Situaci dětí bez doprovodu samozřejmě také silně ovlivňuje, že jsou 3) cizinci. Dítě je v cizí zemi, ve které nezná jazyk, kulturu, normy, hodnoty, chybí mu síť sociálních vztahů apod. Nemá také praktické informace, které jsou důležité pro fungování ve společnosti. Zároveň musí často čelit stereotypizaci, stigmatizaci a nedůvěře ze strany obyvatel dané země. Není snadné se v nové společnosti zorientovat kvůli jazykové bariéře i kvůli střetu kultur. „*Děti se cítí jakoby „na pomezí“ dvou kultur, což může vyústit v nedorozumění či odcizení*“. „...*musejí v této fázi nějak skloubit hodnoty a standardy ze dvou naprosto rozdílných kultur. Musejí hledat způsoby, jak si zachovat své vlastní kulturní kořeny a přizpůsobit je nové, západní společnosti*“. [Larsen, Massoumi, Pol, Rozumek, Schippers, Thys, Wildt, 2016: 31]

Dalším faktorem jsou 4) traumatické zážitky jak ze země původu (válka, smrt blízkých, nátlak apod.) tak z náročné cesty. Dětské uprchlíci tak mohou mít řadu emocionálních problémů a problémů s chováním plynoucí z jejich zkušeností ze země původu i po cestě. Musí čelit ztrátě, nepříjemným zážitkům z cestování, starostem o rodinu, kterou opustily, nejistotě z vlastní budoucnosti a také stresu z azylového řízení - určování věku apod. Mnozí nezletilý mohou také pociťovat tlak ze strany rodiny, aby začali brzy pracovat a mohli podporovat rodinu v zemi původu nebo aby co nejdříve dosáhli sloučení rodiny. Stres pramenící z nejistoty ještě ztěžuje proces rekonvalescence z prožitých traumat. Mezi problémy, kterým NBD čelí po příchodu do Evropy patří: „...*spánkové obtíže, záchvaty paniky, sociální odloučení,*

apatie, noční můry, různé vývojové problémy, bolesti hlavy, hyperaktivita, deprese, pasivita, poruchy soustředění, příznaky úzkosti, osamělost, separační úzkost, nízká sebedůvěra, zážvaci poruchy a problémy s příjmem potravy.“ [Larsen, Massoumi, Pol, Rozumek, Schippers, Thys, Wildt, 2016: 32] Holandská studie z roku 2007 zkoumala psychologické problémy, reakce na traumatický stres a zkušenosti u třech skupin: holandských dětí, nezletilých uprchlíků s doprovodem a nezletilých uprchlíků bez doprovodu. Tato průběžná studie potvrdila, že nezletilý cizinci bez doprovodu mají podstatně vyšší výskyt příznaků deprese, úzkosti, traumatických zážitků a každodenních stresorů. [Bean, Derluyn, Eurelings-Bontekoe, Broekaert, Spinhoven, 2007]

V porovnání s jinými dětmi tedy čelí NBD specifickým rizikům, protože jsou nezletilý, protože je nedoprovází rodina ani jiná odpovědná osoba, protože jsou v cizí zemi, kvůli prožitým traumatům a v některých případech i proto, že již vyčerpali veškeré zákonné způsoby k získání pobytu v některé z Evropských zemích. Mezi tato rizika patří například: Obchodování s lidmi, kdy se děti do Evropy často dostanou pomocí pašeráků, riziko sexuálního zneužívání a riziko nucené práce a pašování. Vyjmenované zahrnuje prostituci, pašování drog, pašování zbraní, nebo neplacené práce a dochází k němu po cestě i poté, co se dítě dostane do Evropy. [Larsen, Massoumi, Pol, Rozumek, Schippers, Thys, Wildt, 2016]

V souhrnu jsou výzvy kterým NBD po příchodu do nové země čelí:

- Vysídlení, ztráta rodiny, zneužívání a pronásledování
- Re-traumatizace z opakování příběhu
- Pochybnosti o věku
- Problémy s emocionálním / duševním zdravím
- Sociální izolace, diskriminace a rasismus
- Žití přítomností, neschopnost plánovat budoucnost
- Nedostatek pracovních příležitostí a podpory integrace
- Nejasný a zdlouhavý proces azylové či pobytové žádost
- Získání trvalého pobytu, příp. občanství a integrace
- Obtíže v přístupu k důležitým službám, např. zdravotnictví, vzdělávání
- Zrušení pokuty a správního vyhoštění, zajištění x nezajištění dítěte
- Sloučení s rodinou v EU
- Nedostatek adekvátního ubytování a podpory

Jak je popsáno výše, je třeba si tato možná rizika a příběhy uvědomovat a pracovat s nimi s pomocí odborných pracovníků.

² Další informace o souvisejících traumatech jsou k dispozici v rozsáhlých materiálech na webu www.engi.eu

2. Systém péče o NBD v ČR

2.1 Příchod a kontakt s úřady

Příběhy a cesty dětí bez doprovodu – cizinců do ČR jsou různé. Po příchodu NBD do ČR vypadá obvykle další postup následovně:

Policie případně další státní orgán pojme podezření, že jedná s nezletilým bez doprovodu a kontaktují místně příslušný OSPOD, který má nonstop pohotovost. OSPOD po potvrzení podezření podá návrh na soud na vydání předběžného opatření. Soud má také nonstop pohotovost a do 24 hod by měl předběžné opatření vydat. Na základě tohoto předběžného opatření je NBD převezen do ZDC. Případně pokud není vydáno předběžné opatření, je převezen do ZDVOP (Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc). Následně po několika měsících je na návrh OSPOD soudem vydáno nařízení o ústavní výchově a oprávnění k trvalému pobytu. Do ZDC pravidelně dochází nezisková Organizace pro pomoc uprchlíkům a nabízí bezplatné sociální a právní poradenství, mentoring a hostitelskou péči.

Pokud ovšem dojde k pochybnostem o nezletilosti klienta, je umístěn do Zařízení pro zajištění cizinců v Bělé Jezové a probíhá určování věku. Je možné zajistit jen nezletilého staršího 15 let a to v případě, že by mohl ohrozit bezpečnost státu, nebo závažně narušit veřejný pořádek, nebo právě kvůli pochybnosti o věku - do doby zjištění skutečného věku.

2.2 Určování věku

Základním momentem, který stojí na počátku celého procesu náhradní rodinné péče je stanovení věku cizince. Jeho správné určení hraje stěžejní roli v celém legislativním procesu po příchodu jedince do ČR a od základu tak definuje jeho další život. Je proto zcela zásadní dbát na preciznost tohoto procesu, řídit se osvědčenými postupy (a inspirovat se dobrou praxí v zahraničí) tak, aby nejen splňovaly všechny legislativní normy, ale především aby odrážely nejlepší zájem dítěte. Samo Ministerstvo Vnitra k tomuto říká, že „správná identifikace jedince jako dítěte nebo jako dospělého je tedy zásadní pro zajištění, že práva dětí budou chráněna a garantována.“ [MV 2019: 6].

Dále pak uvádí, že „Děti jsou ve smyslu mezinárodního práva vnímány jako zvlášť zranitelné osoby a jako takovým jim musí být věnována zvláštní péče a pomoc. To je dáno skutečností, že dítě je zranitelnou bytostí, která obvykle postrádá zkušenosti a ve srovnání s dospělým jedincem snáze podléhá fyzické i duševní zátěži. Předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány musí být nejlepší zájmy dítěte.“ [MV 2019: 6].

Princip nejlepšího zájmu dítěte by tak měl být základním kamenem při posuzování věku cizince a odráží se především v presumpci nezletilosti, tj. že na jedince je pohlíženo jako na nezletilého pokud dokud se průkazně neprokáže opak. Identita dítěte má být v rámci jeho nejlepšího zájmu komplexně

posouzena, což zahrnuje jeho národnost, výchovu, etnický a kulturní jazykový původ, jeho specifickou zranitelnost a potřebu ochrany.³ Zájmy každého dítěte jsou zohledněny individuálně, podle jeho specifické situace, potřeb, osobností⁴ [MV 2019].

V mnohých případech dochází k situacím, kdy dítě nemá žádný doklad totožnosti a nezná své přesné datum narození. Nutně to však neznamená, že dotyčný/á o svém věku lže. Je běžné, že děti pocházejí z regionů, kde se přesně neregistruje místo narození, zmatení také může přijít kvůli rozdílnému kalendáři a složitému přepočítávání a velkou roli také hraje kulturní prostředí, ze kterého děti pocházejí [MV 2019: 4].

„Ne všechny situace, kdy není možné přesně stanovit věk dítěte, znamenají, že o udávaném věku dítěte je třeba pochybovat. Pokud sice dítě nedisponuje doklady, které by mohlo na podporu svých tvrzení doložit (například proto, že o ně přišlo po cestě nebo následkem situace v zemi původu, před kterou uprchlo), avšak zná přesně své datum narození, je schopno popsat všechny okolnosti a zároveň jeho chování a fyzický vzhled se zdají odpovídat tvrzenému věku, není důvod o něm pochybovat. V takové situaci správní orgán vychází z výpovědi nezletilého.“ [MV 2019: 4]

2.3 Současná praxe určování věku v ČR

Existují-li důvodné pochybnosti o věku dítěte, je potřeba přistoupit k nařízení věk dotyčného jedince odborně posoudit. V současné době je praxe České republiky na tomto poli poměrně zastaralá, v mnohých případech je i problematická a mnohdy vyvolává zásadní pochybnosti ohledně zajištění nejlepších zájmů dítěte, dodržování jejich práv a presumpce nezletilosti. V některých případech též dochází k zásadním pochybením v neprospěch dětí.⁵

V ČR plošně využívanou metodou, jak určit věk NBD je lékařská metoda rentgenu zápěstních kůstek. Tato metoda s sebou ale nese i řadu otazníků. Zásadním problémem je, že není schopna určit věk jedince přesně, uvádí se možná odchylka 2-3 let, což je ve většině případů zásadní (a byť by se k tomuto faktu

³ „V některých kulturách nehraje chronologický věk dítěte prakticky žádnou roli a děti jsou považovány za nezletilé, resp. za zletilé v souvislosti s jejich fyziologickými změnami, případně v souvislosti s momentem, kdy založí svou vlastní rodinu (zejména skrze dětské sňatky). Pro takové děti je pak obtížné chápat význam jejich věku, jaký mu v západních zemích přičítáme. V západních zemích je věk základním identifikačním znakem (ať už definujícím pozici jednotlivce ve společnosti, nebo definujícím vztahy k ostatním členům společnosti), v jiných kulturách tomu tak však být nemusí (v některých regionech jsou všechny děti registrovány jako narozené 1. ledna, bez ohledu na to, v jakém dni a měsíci daného roku se skutečně narodily). Tyto kulturní rozdíly pak mohou vést ke značně neurčitým či matoucím sdělením dítěte ohledně jeho věku“ [MV 2019: 4]

⁴ Za takové důvodné pochybnosti lze dle EASO označit případy, kdy dítě nedisponuje platnými doklady a věk tvrzený dítětem není podpořen nebo je dokonce v rozporu s důkazy shromážděnými státními orgány [MV 2019: 5]

⁵ Jeden z mnoha takovýchto případů a zároveň jeden z mála s úspěšným koncem pro nezletilého medializovaný zde: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uprchlik-irak-prava-migrantu-ustavni-soud-kostni-zkousky-urceni-veku_2107311549_pat?fbclid=IwAR3hqyPgGWYHH4O_OsKKydhWp2e6UJxOko0RnaTeS2boL8OFaqxB6_wwNY

mělo přihlížet a zohledňovat toleranci dvou až tří let, v praxi tomu mnohdy tak není).⁶ Dalšími argumenty proti je například fakt, že rentgen může stanovit nejvyšší věk 19-ti let, výsledky tedy nikdy neodráží míru vyspělosti/dospělosti jedince. Dalším problémovým aspektem je, že testování této metody probíhalo pouze na jednom vzorku populace a nemůže tak být plošně aplikován na všechny bez zohlednění rozdílů v fyziologických/biologických předpokladech.

Je potřeba opět zdůraznit, že jedna zaručená metoda, jak bezpochyby určit věk jednotlivce neexistuje, nicméně existují cesty, jak tento proces zkvalitnit a co možná v největší míře se vyhnout pochybením a nepřesným závěrům, která by pak ve svém důsledku vedla k situacím, kdy jsou dětem upírána jejich práva a staví je tak do ještě zranitelnějších pozic, zhoršují jejich traumata a vystavují je následným závažným rizikům. Jako velmi vhodným návodem pro lepší praxi by se mohla stát metodika MV⁷, která doporučuje a detailně popisuje metodu individuálních pohovorů⁸ dětí s odborníky (psychology) za přítomnosti tlumočnicka. V alternativním případě by pak mohli tyto pohovory provádět (opět s tlumočníky) vyškolení, erudovaní pracovníci OSPODu. Zásadní překážkou však zůstává nedostatečná kapacita (personální i finanční) OSPODu a slabá informovanost pracovníků OSPODu o dané problematice. Výrazně tedy doporučujeme, aby byla pozornost i část financí zaměřena právě na tuto oblast a pracovalo se nejen na navýšení financí a proškolení příslušných odborníků, ale i na zvyšování povědomí a zájmu o problematiku v rámci všech subjektů, které mají problematiku nezletilých cizinců bez doprovodu ve své agendě (CP, OSPOD, ZZC, ZDC, MV...).

3. Inspirace k NRP ve světě

Byť není institut pěstounské péče pro NBD v českém kontextu uveden do praxe, odborníci napříč evropskými státy, kteří s NBD pracují, se plošně shodují na tom, že právě možnost umístění NBD do hostitelské péče by pro většinu těchto dětí byla lepším řešením, než péče institucionální (vždy je ale potřeba hodnotit konkrétní situaci NBD a zvážit, zda se právě tato možnost jeví pro dítě jako vysloveně vhodná, nezbytná a konstruktivní a na prvním místě je zohledněn jeho nejlepší zájem). Dalším aspektem pro upřednostnění NRP je aspekt ekonomický a sice, že pobyt dítěte v rodině je výrazně levnější než v instituci. Celkově je možnost NRP v Evropě nabízená celkově v 16 státech (14 členských států EU, Norsko a Švýcarsko). Pouze v Nizozemsku je běžné využívání pěstounů pocházejících ze stejného či

⁶ Výše uvedený případ chlapce z Iráku je toho důkazem - kostní zkouškou mu byl stanoven věk 18-19 let, načež byl kvalifikován jako zletilý a podle toho s ním bylo zacházeno. Viz. Nález Ústavního soudu - https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2021/II_US_482_21_an.pdf

⁷ Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu pomocí psychologického posouzení. Metodická příručka Ministerstva Vnitra. Praha: 2019

⁸ Metoda individuálních pohovorů je nyní běžnou praxí v ZZC Bělá pod Bezdězem, kam jsou NBD umístováni v případech, kdy má CP pochybnosti o jejich nezletilosti. Závěry pohovoru se pak zkombinují s výsledky kostní zkoušky, v případě rozporu se pak provádí další testy.

podobného kulturního prostředí jako NBD, řada evropských zemí pak využívá rodiny jak z etnicky blízké, tak i odlišné [OPU, Praha 2016].

„Všechny země poskytující dětem cizincům možnost vyrůstat v náhradní rodinné péči hlásí nutnost rozvoje zaškolování pro rodiny jak z původního tak i odlišného kulturního prostředí. Specifika péče o tyto děti se netýkají pouze toho, že jsou z jiného prostředí a mluví jinou řečí. Musí být také vzata v úvahu problematika následků života mezi dvěma kulturami a vypořádávání se se ztrátou či jinými traumaty. Příprava pěstounských rodin na tyto problémy může zlepšit poskytovanou péči a snížit počet neúspěšných umístění.“ [OPU, Praha 2016: 6]

Počet příchozích NBD se v každém státě markantně liší, stejně jako jejich charakteristiky i legislativy jednotlivých států, proto není možné nastavit jednotný evropský systém NRP tak, aby byl konstruktivní, fungující a výhodný. Je však doporučeno inspirovat se v okolních státech, přebírat jejich stávající úspěšné dobré praxe a snažit se vytvořit nejlepší podmínky pro přijímání NBD do náhradní rodinné péče⁹ [OPU, Praha 2016].

Přehled dostupnosti pěstounské péče ve vybraných evropských zemích

[©Nidos 2016: 50]:

	Nizozemsko	Švédsko	Velká Británie	Irsko	Norsko	Německo	Francie	Itálie	Belgie	Rakousko	Švýcarsko	Finsko	Dánsko	Lucembursko	Španělsko	Portugalsko
Strukturovaný systém	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Praxe se různí	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Využívání běžného systému pěstounské péče	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Zvláštní systém pro děti bez doprovodu	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Využívání indigenních rodin v některých případech	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Využívání rodin etnického původu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	?
Využívání tradiční pěstounské péče (rodiny, které dítě nezna)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	?	?
Využívání příbuzenské péče (členové rodiny a další blízké osoby)	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	?	?

* ve většině případů

⁹ Uvádíme pouze několik málo příkladů k inspiraci, pro detailní přehled evropských systémů NRP doporučujeme publikaci: Reception and living in families. Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU member states. © Nidos, SALAR, CHTB, February 2015.

3.1 Velká Británie

NRP je ve VB uznávána jako nejlepší možnost pro dětský vývoj a jejich podporu, proto se stále více dětí umísťuje do PP, byť, jako většina evropských států (výjimkou je Holandsko) se potýká s problémem nedostatku pěstounských rodin, proto se mnoho NBD staršího věku (16-18 let) často do rodiny nemá možnost dostat. Výzkum prováděný ve VB u 133 pěstounských rodin, které v roce 2009 měli v péči dítě bez doprovodu ukazuje, že „dobrá pěstounská péče může bezpochyby pozitivně ovlivnit životy mnoha mladých lidí bez doprovodu. Ve své nejlepší formě představuje vřelé, rodině podobné vztahy, které mohou ovlivňovat jak mladé lidi, tak pěstounské rodiny. Mimo to výsledky studie uvádějí, že „díky přizpůsobivosti, flexibilitě a ochotě sdílet, se mnoha pěstounům a mladým lidem podařilo vytvořit síť rodině podobných vztahů, která mladým lidem pomohla se usadit, prospívat a objevovat život i mimo toto prostředí“ [OPU, Praha 2016: 8]

Další studie z roku 2012, zaměřující se na duševní zdraví nezletilých cizinců z Afghánistánu, pak poukazuje na to, že „Děti, které žijí v zařízeních, vykazovaly větší míru posttraumatické stresové poruchy než děti v pěstounské péči. Pro život dětí je způsob a místo bydlení určujícím faktorem a pěstounská péče se zdá být vhodnější variantou. Pěstounské rodiny ve Velké Británii mohou prostřednictvím individuální péče, stability a zmírnění izolace poskytovat více podpory, pocitu bezpečí a pomáhat těmto dětem vytvořit si nové vztahy.“ [OPU, Praha 2016: 8]

3.2 Nizozemsko

Nizozemsko má v oblasti NRP pro nezletilé cizince bez doprovodu největší zkušenost a je zde běžnou praxí, že jsou NBD umísťováni do rodin, menších přijímacích jednotek nebo na koleje již do třech měsíců pobytu.¹⁰ O konkrétním umístění NBD rozhoduje jeho opatrovník, na základě optimálního rozvoje nezletilého a jeho vyspělosti (nikoli na základě věku). Opatrovníkem bývá často pracovník organizace NIDOS,¹¹ která má v této oblasti bohaté zkušenosti. NIDOS v průběhu let vytvořila síť vlastních pěstounů

mnoha různých národností a děti jsou tak často svěřovány do péče rodiny jemu kulturně blízké, což NIDOS obecně preferuje. [OPU, Praha 2016]

V Nizozemsku funguje celostátní tým, který zodpovídá za nábor, prověřování, přiřazování a podporu pěstounských rodin. Důležitou roli hrají poručníci, kteří měsíčně navštěvují děti a rodiny. Rodina je též finančně podporována, a to podle věku NBD (pro 16 – 17 let je to cca 600 EUR měs.) [OPU, Praha 2016].

NIDOS uvádí do praxe velmi zajímavý typ služby, určené pro starší nezletilé, kteří jsou již soběstační, ale ne zcela připraveni žít úplně sami. Jde o zařízení, kde se pěstouni starají o maximálně 4 až 5 dětí,

¹⁰ Na konci roku 2014 bylo v Nizozemsku 2670 nezletilých bez doprovodu. Byli to nezletilí zhruba devadesáti různých národností, v roce 2014 to byli nejčastěji Somálci (24 %), Eritrejci, (22 %) a Syřané (12 %). V roce 2014 bylo 55 % z věkové skupiny 16–18 let, 29 % ze skupiny 12–16 let a 16 % bylo mladších 12 let. [OPU, Praha 2016: 9]

¹¹ www.nidos.nl

v rozmezí 15–17 let věku a vesměs s podobnými etnickými kořeny, v prostředí, které je velmi podobné rodinnému zázemí. Cílem je zjistit, zda je pěstounská péče vhodná i pro tuto skupinu nezletilých bez doprovodu [OPU, Praha 2016: 10].

Pro získávání zpětné vazby od rodin i dětí pořádá NIDOS od roku 2012 tzv. „World Cafes“ jako platformu, kde se setkávají pěstouni i NBD a mohou tak sdílet svoje zkušenosti. NIDOS díky těmto setkáním zjišťuje, co je podle klientů důležité v oblasti způsobu poskytování péče, a jak lze tento systém zlepšit [OPU, Praha 2016].

Organizace JSN a Nidos zmiňují důležitý argument, který mluví ve prospěch NRP a to v souvislosti s prevencí destruktivního a agresivního chování a útěky dětí, které se v náhradní rodinné péči vyskytují velmi zřídka, zatímco v zařízeních ústavní péče jsou poměrně běžné – zejména v těch starších dětí. Ke stejným závěrům došla také Evropská síť dětských ombudsmanů (ENOC). Dle zkušeností organizace JSN se sebedestruktivní chování, sebevražedné sklony a využívání psychofarmak vyskytují od roku 2011 u méně než 1 % dětí bez doprovodu umístěných do náhradní rodiny. NIDOS v této souvislosti uvádí přehled ochranných a rizikových faktorů typických pro nezletilé děti bez doprovodu [©Nidos 2016: 50]:

Ochranné a rizikové faktory specifické pro děti bez doprovodu

Ochranné faktory:	Rizikové faktory:
● Schopnost domluvit se v jazyce hostitelské země	● Fyzické či psychologické zdravotní potíže
● Náboženství	● Nejistota
● Regulace emocí	● Traumatické zážitky
● Bezpečí	● Násilné zážitky
● Kontinuita ubytování	● Chybějící doprovod
● Sociální podpora	● Nedostatečná sociální podpora
● Ubytovaní s ostatními osobami stejného původu	● Ubytovaní ve velkých přijímacích centrech
● Kontakt s rodinou	● Žádný kontakt s rodinou

3.3 Itálie

Systém přijímání a péče o NBD je v Itálii decentralizovaný, tzn. každý italský region je zodpovědný za regionální právní předpisy o pěstounské péči a ochraně nezletilých osob. Jako příklad dobré praxe uvádíme praxi regionu Benátky, kde se podařilo zavést NRP pro nezletilé cizince bez doprovodu jako běžnou praxi, v rodinách tak žije přibližně 50% všech NBD v regionu. Městská samospráva má k dispozici tým lidí (sociální pracovníci, pedagogové a psychologové), který je speciálně vyškolen pro vyhledávání, školení a následnou podporu pěstounských rodin. Oddělení sociálních služeb, které je zodpovědné za NBD, spolupracuje s tímto týmem při vyhledávání a posuzování vhodnosti rodin [©Nidos 2015: 64].

4.2 Příprava zájemců o HP

Celková doba přípravy zájemců o HP závisí na časových možnostech všech zúčastněných. Průměrná doba přípravy byla 3 – 4 měsíce (bez šetření OSPOD a školení interkulturním pracovníkem na danou zemi původu NBD). V průběhu přípravy probíhají individuální setkání zájemců o HP se SP ve frekvenci přibližně 1× za 14 dní, kde se diskutují absolvovaná školení a reflektují aktuální požadavky, pochybnosti či nejasnosti ze strany zájemců o HP. SP je zájemcům o HP kontinuálně k dispozici telefonicky či prostřednictvím emailu.

1 Úvodní setkání

Zájemci o hostitelskou péči se účastní úvodního povinného (skupinového či individuálního) školení, jehož obsahem je přiblížení cílové skupiny NBD v ČR a v Evropě, pojmenování výzev, kterým NBD čelí po cestě i po příchodu do České republiky a vysvětlení systému péče o NBD v ČR. Podrobně pak se zájemci v průběhu školení probíráme hostitelskou péčí, podmínky, přínosy i možná rizika. Nakonec představíme, jak probíhá příprava na výkon HP pro nezletilé bez doprovodu a kterými kroky je nutné projít. V celém průběhu úvodního školení je prostor pro dotazy. Účelem je představit zájemcům reálnou podobu hostitelské péče nezletilých cizinců bez doprovodu a seznámení se zájemci o HP.

Pokud školení proběhne skupinově, sociální pracovník (SP) nabídne všem zúčastněným možnost osobního setkání a vyjasnění záležitostí, které nechtějí řešit veřejně. SP po skončení školení zašle zájemcům rekapitulaci následného postupu a dotazník¹⁷, jehož cílem je zjistit, jestli získali potřebné informace a jestli chtějí pokračovat v proškolení s cílem stát se hostitelem NBD.

Doporučená délka setkání: 2,5 - 3h

2 Seznámení s vážnými zájemci

S těmi, kteří chtějí v HP pokračovat, se SP setká osobně. Účelem schůzky je seznámení se se zájemci blíže, vysvětlení dalšího postupu, kladení otázek a zodpovídání dotazů. Před schůzkou je zájemcům zaslána žádost o výpis z rejstříku trestů a podrobný dotazník¹⁸, který se posléze sdílí s psychologem před psychologickým vyšetřením a který slouží jako podklad k následnému spárování s NBD i k doptávání se přímo na schůzce. Tento dotazník je zaslán také OSPOD až před samotným šetřením domácnosti. Na prvním setkání si SP od zájemce o hostitelskou péči převezme výpis z rejstříku trestů.

Doporučená délka setkání: 1h

¹⁷ Poskytneme na vyžádání

¹⁸ Poskytneme na vyžádání

3 Zkušební hostitelé

Než se přejde k psychologickému posouzení a školení zájemců o HP dalšími odborníky, je vhodné zprostředkovat setkání zájemců o HP se zkušenými hostiteli. Obsahem je předání praktických, přímých zkušeností z praxe z úst člověka, který již HP s NBD prošel nebo je do ní již delší čas zapojený. Vzniká prostor pro otázky, diskutuje se každodennost, jako například témata:

(interkulturní) komunikace, tipy na komunikaci/výuku ČJ, jak komunikovat citlivá témata, problémy, vaření a jídlo, NBD a biologické děti v HR, seznamování s rodinou a přáteli, kontakt s biologickou rodinou NBD, víra, oblékání, konzumace alkoholu, role HR ve vzdělávání NBD, náplň aktivit, jak se vypořádat s rasismem v každodennosti atp. Setkání se účastní také SP. Toto setkání je doporučované, hostitelům zprostředkuje reálnou podobu HP a dalším odborníkům usnadní následující kroky.

Doporučená délka setkání: 2 h

4 Psychologické posouzení

Zásadním aspektem přípravy zájemců o hostitelskou péči nezl. mladistvých bez doprovodu bylo setkání se specializovaným psychologem¹⁹, kterého vybírá a domlouvá SP. Psychologické posouzení se vztahuje na všechny dospělé členy hostitelské rodiny (HR) a ohledně posuzování mladších dětí rozhoduje psycholog.

Psycholog se zájemci vedl diskuzi nad jejich motivací, zájmem a představami. Zhodnotil jejich reálnost očekávání, zjišťoval jejich osobnostní charakteristiky a příp. vyloučil psychopatologii, která by mohla vést k ohrožení dítěte nebo k selhání HP. Dále se zabýval jejich obavami. Mezi sledovaná kritéria rovněž patřilo zhodnocení vztahové sítě (partnerského vztahu nebo rodinného systému, pokud byly přítomné biologické děti), výchovných zkušeností a předpokladů, připravenosti na spolupráci s odborníky a při doprovázení. Pokud byly v rodině biologické děti, byly rovněž přizvány do rozhovoru, aby se zjistila i jejich připravenost, naladěnost na příchod nezl. mladistvého a prozkoumal se rodinný systém (koheze, stabilita, hierarchie, dynamika, flexibilita). Součástí rozhovoru byla i edukace zaměřující na psychologické aspekty specifických potřeb nezl. dospívajících dětí v náhradní rodinné péči se zaměřením na odlišné kulturní prostředí, ze kterého pochází. Na závěr byla sepsána psychologická zpráva zaměřující se na kompetence zájemců v HP, které je třeba během doprovázení sledovat, se kterými pracovat a které podpořit, aby se vytipování vhodné rodiny, navázání s nezl. cizincem a následné „sžití“ s rodinou vyvíjelo, co nejlépe a především v zájmu nezl. mladistvého. Psychologického posouzení se SP neúčastní.

Doporučená délka setkání: Odvíjí se od počtu členů rodiny a jejich sdílnosti. Pokud jsou posuzovány i děti, nejprve je asi 3 – 4h schůzka s rodiči a po týdnu je domluvena schůzka s dětmi a s rodiči asi na 1 – 2h – odvíjí se od věku dětí.

¹⁹ Na vyžádání můžeme poskytnout kontakt na zkušenou psycholožku

5 Interkulturní pracovník

Školení od interkulturního pracovníka je zaměřeno na interkulturní témata a účelem je poskytnout zájemcům o HP lepší orientaci a citlivost v tématech trans kulturních rozdílů a specifíků, která by pak mohla vést k nedorozuměním, nepřijemným překvapením.

V této fázi HR nezná zemi původu NBD, proto jsou podané informace na velmi obecné úrovni – tj. co může být problematické, význačné či matoucí při komunikaci s člověkem z odlišné kultury a sociálního/politického/náboženského prostředí. Kdy v rámci pilotního projektu jsme spolupracovali s dětmi z muslimských zemí. Probíraná témata jsou²⁰:

Každodennost, gender, rodina, domácí zvířata, náboženské vyznání – ateismus v ČR, jídlo, oblékání, rozdíly v rámci sociální stratifikace, interkulturní komunikace - neverbální komunikace, budování důvěry – nepravdy a lži, identita, jak se vypořádávat s každodenním rasismem.

POZOR!: Dbát na to, aby NBD nebylo situován do pozice nemohoucího či nesvéprávného, aby se k němu nereferovalo jako k nekompetentní, slabé osobě - respekt je zásadní!

Setkání se účastní také SP.

Doporučená délka setkání: 2 h

6 Odborník na náhradní rodinnou péči v ČR

Účelem setkání je seznámit zájemce o HP se systémem náhradní rodinné péče v ČR v obecnějším rámci a zasadit tak HP do širšího legislativního kontextu. Školitel by měl člověk, který má zkušenost a praxi v organizaci/instituci, věnující se NRP (např. doprovázející nezisková organizace Dobrá rodina). Výhodou je, pokud má přednášející přímou zkušenost s NRP (pěstoun, náhradní rodič). Témata školení jsou např.²¹:

systém NRP v ČR, rozdíly mezi jednotlivými formami NRP, nejlepší zájem dítěte, hostitelská péče, rozdělení hostitelské péče a její fungování, rizika v hostitelské péči - např. pocity vlastních dětí, proces překlopení HP do pěstounské péče, specifika potřeb, práce s traumatem, empatie, vlastní zkušenosti.

Setkání se účastní také SP.

Doporučená délka školení: 1 h

7 Pracovník Zařízení pro děti cizince (či jiného zařízení, kde se NBD nachází)

Konkrétním pracovníkem byl etoped ZDC. Pracovník ZDC seznámí zájemce o HP s fungováním ZDC, s tím, jak vypadá práce s dětmi před jejich příchodem do ZDC a především po jejich příchodu do

²⁰ Přesnou strukturu školení poskytneme na vyžádání

²¹ Přesnou strukturu školení poskytneme na vyžádání

ZDC. Pracovník ZDC vyjasní pravidla a strukturu ZDC, taktéž se vyjasní pravidla spolupráce - jednotlivé zodpovědnosti, pravidla pro domlouvání setkávání, večerky, potřebné náležitosti v případě přespávání dítěte u HR, důležité kontakty atp. Zájemce o HP má též možnost doptat se na informace k dětem a na informace o jejich životě v ZDC. Jde také o představení a nakontaktování zájemce o HP na zařízení. Školení probíhá přímo v zařízení a SP je přítomen.

Doporučená délka školení: 2 h

8 Šetření OSPOD

Šetření OSPOD probíhá po podání žádosti o šetření domácnosti na OSPOD, který je opatrovníkem dítěte. Žádost podává SP e-mailem a to ve chvíli, kdy je již jasné konkrétní dítě, které půjde do konkrétní rodiny. (více v části Párování zájemců s NBD) Spolu s žádostí, kde je uvedeno jméno, datum narození, adresa a kontakt na zájemce o HP a jméno a adresa NBD, se na OSPOD zasílá scan výpisu z rejstříku trestů, zpráva z psychologického posouzení a podrobný dotazník zájemce o HP. Zájemce o HP má mít na návštěvu OSPOD také připravený vyplněný zdravotní dotazník od svého praktického lékaře (vzor zašle OSPOD). Poté již OSPOD kontaktuje přímo zájemce o HP a domluví se na datu návštěvy v domácnosti. Na setkání si předají kontakty a vyjasní si pravidla v případě přespávání NBD u HR. SP se návštěvy neúčastní a obvyklá doba návštěvy v domácnosti je asi 15 min.

9 Interkulturní pracovník na zemi původu NBD

Po spárování konkrétních hostitelů s konkrétním dítětem (více v části Párování zájemců s NBD) a několik a jejich setkáních domluví SP setkání s interkulturním pracovníkem, který je specialistou na zemi původu konkrétního NBD.²²

Přednášející interkulturní pracovník představuje HR přímo tuto zemi a její specifika, upozorňuje také na co si dávat pozor, čemu se vyvarovat atp. Školitel může být jak zástupce příslušné komunity, odkud NBD pochází, žijící dlouhou dobu v ČR (např. novinář/ka, redaktor/ka) nebo např. člověk, který se v daném regionu/zemi velmi dobře orientuje (Univerzitní pracovník/ice, politický/á geograf/ka). Interkulturní pracovník představí historicko-politický kontext, kulturní a sociální specifika, jazyk a specifika komunikace, neverbální komunikace (gesta, řeč těla), role a funkce náboženství v zemi, gender – postavení ženy v dané společnosti, role matky atp.; sociální stratifikace země, vaření a jídlo, kultura, literatura, filmy a hudba.

Je přínosné, pokud HR zůstane i posléze v kontaktu s přednášejícím a bude tak mít možnost operativně se dle potřeby doptávat, sdílet své nejasnosti nebo se inspirovat ve sféře kultury (knihy, filmy atp.)

Doporučená délka setkání: 2 – 3 hodiny

²² Kontakty dodáme na vyžádání

Z praxe vyplývá, že účastníci projektu právě toto školení považují jak za nejzajímavější, tak za nejpřínosnější v celém školicím procesu, proto výrazně doporučujeme tuto část nepodceňovat a rozhodně nevynechat.

4.3 Posuzování a schvalování zájemců

Kritéria pro výběr hostitelů pro děti cizince

Následující kritéria jsme sestavili na základě našich i zahraničních zkušeností. Jedná se o povinná nebo doporučená kritéria, která zvyšují pravděpodobnost úspěchu hostitelské péče. Při jejich posuzování je třeba postupovat individuálně s přihlédnutím k odlišnostem, které péče o dítě z kulturně odlišného prostředí přináší.

● Čistý trestní rejstřík

Zájemci o hostitelství musí při podání žádosti o povolení hostitelství příslušnému OSPOD dokládat výpis z trestního rejstříku. Podmínkou pro povolení je trestní bezúhonnost žadatele.

● Dobrá dostupnost do Prahy

Vzhledem k tomu, že jsou všechny děti cizinci bez doprovodu nyní umístovány do pražských či středočeských ústavních zařízení, není bohužel reálné, aby za hostiteli jezdily do vzdálenějších míst ve chvílích volna. Hostitelství proto nedává smysl u rodin s horší dopravní dostupností do Prahy. Je potřeba vzít v potaz, kde dítě žije.

● Udržitelnost vztahu

Oproti dobrovolnictví chápeme hostitelství jako vztah na dlouhou dobu a u zájemců předpokládáme schopnost být v kontaktu s dítětem v průběhu let, ideálně i po dosažení dospělosti.

● Finanční stabilita

Oproti pěstounům nejsou hostitelé za svou práci nijak finančně ohodnoceni a náklady na aktivity s dětmi musí hradit sami. Je tedy zapotřebí s těmito nevelkými částkami počítat.

● Otevřenost

U zájemců je předpokládána otevřenost vůči náboženství a zvykům dítěte. Dále očekáváme interkulturní dovednosti - upřímný zájem o původ a minulost mladistvého, o jeho zvyky a život v rodné vlasti, aktuální plány a také plány a očekávání jeho rodiny.

● Skladba rodiny

Důležitým kritériem je také skladba hostitelské rodiny – věk, integrace ve společnosti, souhlas široké rodiny, vlastní děti a další. Toto kritérium je však nutné posuzovat individuálně. Na rozdíl od pěstounské péče například nejsou vlastní mladší děti na překážku vzhledem k tomu, že dítě v hostitelské péči rodinné vazby natolik nenaruší

● Dobrý psychický stav

V rámci povolení hostitelství je od zájemců ze strany OSPOD požadován také posudek od psychologa. Vyšetření je zaměřeno na vyloučení patologie osobnosti a patologické motivace k hostitelské péči. Za účelem ochrany NBD i biologických dětí zájemců, doporučujeme, aby zájemci prošli psychologickým posouzením s domluveným psychologem, kdy náklady hradí buď zařízení, kde jsou děti umístěny, nebo samotní zájemci (v rámci projektu jsme tyto náklady mohli hradit z rozpočtu Organizace pro pomoc uprchlíkům)

Z psychologického posouzení a doporučení

Celá spolupráce psychologa s hostiteli byla založená především na ochotě hostitelů být součástí týmu. Hostitel je v této pozici vnímán jako jeden z nejdůležitějších článků celého týmu pro bezpečnou integraci nez. dětí bez doprovodu do naší společnosti. Takovým hostitelům je předána naprostá důvěra ve schopnosti přistupovat k nez. dětem bez doprovodu s otevřeností (konkrétní představa, stereotypizace, předsudky nez. dítěte ze strany hostitelů je z praxe a výzkumu vnímaná jako jeden z možných rizik selhání HP). Mezi další nezbytné vlastnosti pro zdárnou HP na straně hostitelů patřila jejich empatie, psychická odolnost, spolehlivost a aktuální stabilita jejich zázemí (celkově v jejich životech i psychice). Taktéž jejich schopnost nepoddávat se změnám, které nový vztah nebo životní peripetie přinesou, ale naopak dokázat je využít a překonat (vč. třeba ztráty v jakémkoliv smyslu). Náhradní rodiče by měli být schopni pozitivního postoje k odlišnostem (ve smyslu „žij a nech žít“), ale také dokázat odhadnout správný čas pro potřebu podpory, nebát si říct o ni a cítit se komfortně, pokud je někdo na ně navázaný a potřebuje je (v tomto případě nez. dítě v HP nebo kdokoli jiný). Též by měli mít silné vnímání pro osobní identitu druhých (tedy „být v pohodě v něčí kůži“). Předpokládá se, že během HP nastane řada situací, jež je třeba řešit, takže by měli být schopni konstruktivně řešit konflikty a rovněž by měli umět kooperovat při jednání s ostatními v rámci HP.

Psycholog v projektu byl k dispozici i během doprovázení hostitelských rodin. Byl účasten při vyskytujících se problémech a při společných setkáních hostitelských rodin s nez. dětmi bez doprovodu. Své místo měl i při konzultacích se sociální pracovníci, která kontakt hostitelů s nez. dětmi zprostředkovávala.

Počas trvání pilotního projektu se ověřilo, že psychologické setkání se zájemci během příprav má své opodstatnění. Díky němu se zjistilo, že někteří pro HP nebyli připraveni nebo měli natolik odlišné představy, co obnáší a v čem spočívá HP, že sami odstoupili od záměru ji vykonávat. Jiní neměli aktuálně stabilní podmínky (ať už sociální, zdravotní nebo psychické), proto se dál projektu neúčastnili. Hostitelé, u kterých během úvodního psychologického setkání se zjistily možné překážky, které by mohly být případnou komplikací v HP, ale nebyly nijak výrazné (např. osobnostní nebo situační nebo rodinné), při zkontaktování s nez. mladistvým, potřebovali více odborné pomoci při spolupráci se sociální pracovníci nebo při nehladkém průběhu během sblížování a setkávání s nez. cizincem. Tedy předpoklad stability

hostitele, porozumění emocím a potřebám traumatizovaného nez. dítěte bez doprovodu a sebereflexe hostitelů je též primární pro zdárnou HP.

Úskalí psychologické práce bylo především v nemožnosti propojit se s odborníky v zařízeních, kteří znali nez. děti bez doprovodu a věděli, v jakém psychickém stavu se nachází, jaké mají potřeby a znali jejich alespoň přibližnou anamnézu, tudíž nebylo možné se během příprav zájemců o HP zaměřit na individuální potřeby a specifika jednotlivých nez. dětí, kteří o HP projeví zájem tak, aby se zájemci prověřili a připravili co nejpřesněji podle potřeb konkrétního nez. dítěte, a tak se podpořilo ještě bezpečnější navazování mezi zájemci o HP a nez. dětmi. Toto tak vyžadovalo intenzivnější připravenost zájemců a hlubší prozkoumání jejich psychických vlastností a stavů.

Psychologické posouzení a podpora při doprovázení mělo za cíl především zaměřit se na zájem nez. cizinců, aby HP byla převážně prospěšná pro ně. Zájemci, kteří se hlásili do HP, měli různé motivace a očekávání, jež bylo třeba sladit a najít s nimi společnou cestu. Snaha byla využít maximálně potenciál a jejich chuť se zapojit do podání pomocné ruky těmto nez. dětem z odlišné země. Někteří však své místo našli mimo HP v jiných projektech (např. jako mentoři, dobrovolníci nebo při setkávání multikulturních rodin s malými dětmi a sdílení zkušeností a podpory), což bylo též poselství psychologického setkání. Na závěr této části by však bylo dobré zmínit, že účelem psychologického posuzování nebylo najít dokonalé hostitelé, ale spíše řídit se dobrou praxí a jít cestou prevence, než restrikce a selháním HP, a tak velkým zklamáním, rozčarováním a příp. reatraumatizováním. Většinová úspěšnost spárovaných zájemců s nez. dětmi bez doprovodu je toho důkazem.

4.4 Informování a práce s NBD

Příprava nezletilého bez doprovodu trvá 2 – 3 měsíce. SP sděluje nezletilému i proces přípravy hostitelské rodiny, pokud ho to zajímá a sděluje mu očekávanou dobu přípravy a prvního setkání. Je otevřený k dotazům NBD a upřímný v odpovědích. SP je nezletilému kontinuálně k dispozici telefonicky či prostřednictvím pracovníka zařízení.

V souladu s nejlepším zájmem dítěte je možnost HP představena všem NBD nacházejícím se v ústavních zařízeních v ČR a vyjadřujícím zájem v ČR zůstat (NBD z oddělení dlouhodobých pobytů, tj. po 8 týdnech pobytu v ZDC) a je na každém dítěti, aby se rozhodlo, zda tuto možnost využije.

Možnost NRP je nabídnuta i mladistvým po dovršení plnoletosti v případě, že se stále nachází v ústavním zařízení (studují).

Příprava NBD na hostitelskou péči

SP po dohodě se ZDC domluví prvotní informativní setkání s nezletilým v zařízení. **Přítomen je tlumočnick do rodného jazyka dítěte.** NBD zde bude informován o možnosti HP a podrobně seznámen

s podrobnostmi a průběhem celého procesu. SP též zjišťuje preference dítěte ohledně hostitelské rodiny.²³

POZOR! Je zásadní dítěti vysvětlit, že HP je MOŽNOST nikoli povinnost a že odmítnutí HP nijak neohrozí jeho pobyt a nebude mít pro něj žádné negativní legislativní důsledky!

PŘÍKLAD Z PRAXE:

NBD zpočátku s možností HP souhlasil, posléze ale začalo být jasné, že reálný zájem o setkávání s rodinou neměl. Pouze na naši nabídku kývl a dále k tomu přistupoval jako k povinnosti, jako k úkolu. Posléze jsme s ním, za přítomnosti tlumočnicka, mluvily a opětovně objasnily, že nechceme, aby návštěvy rodiny vnímal jako povinnost, ale jako možnost, v případě že on sám chce a něco mu to přináší. Znovu jsme ho vybízely k upřímné komunikaci. On byl vděčný, že jsme to diskutovaly, otevřeně se přiznal, že to nyní nestíhá a s rodinou se vidat nechce, nepotřebuje to. Byla mu nabídnuta možnost, že i nadále spolu mohou zůstat v kontaktu, pokud by něco v budoucnu potřeboval, této možnosti však nikdy nevyužil.

Souhlasí-li dítě s HP, zařízení poskytne SP kazuistiku dítěte.

Poté se SP domluví na individuálních přípravných setkáních s NBD – 1x za 14 dní za přítomnosti tlumočnicka. Cílem je připravit dítě na hostitelskou péči. Sociální pracovník zjišťuje představy dítěte o HP, jeho přání a obavy a pracuje s nimi. Tři školení jsou zaměřena na každodenní, praktická témata života v českém prostředí – rodina, náboženství a svátky a školský systém.²⁴ Na závěrečném setkání je dítěti předána anonymní kazuistika/dopis od rodiny, jsou diskutovány jeho konkrétnější představy setkávání, zodpovězeny jeho otázky a naplánováno první setkání s rodinou. NBD je také vysvětleno, že může z hostitelské péče kdykoliv vystoupit.

SP sepíše anonymní kazuistiku NBD, popř. požádá nezletilého o sepsání dopisu pro potenciální hostitelskou rodinu (záleží na úrovni ČJ), kterou společně s kazuistikou od ZDC předá potenciálním hostitelům.

4.5 Párování zájemců s NBD

SP v průběhu přípravy poznává jak hostitele tak nezletilého a konzultuje s nimi jejich představy frekvence trávení společného času, jejich zájmy, očekávání apod. To může SP konzultovat také s psychologem, který je SP k dispozici. Na základě těchto uvážení SP utvoří možný pár. V praxi je možné také udělat setkání hostitelů, zájemců o hostitelskou péči a nezletilých bez doprovodu, kde dojde k setkání v neformální atmosféře při volnočasové aktivitě např. na minigolfu, na zahradním posezení apod. V takovém případě mohou sympatie vzniknout přirozeně a SP pak reflektuje tento vzniklý vztah (v době realizace projektu k takovýmto setkáním došlo pouze dvakrát z důvodu pandemie Covid-19).

²³ Doporučený obsah setkání poskytneme na vyžádání

²⁴ Doporučený obsah setkání poskytneme na vyžádání

OPU také realizuje mentoring pro NBD a stalo se, že se mentoring překlopil v hostitelskou péči. Zájemkyně o HP prošla přípravou, NBD také, kdy vztah už měli navázaný a po celou dobu přípravy se pracovalo s konkrétní představou NBD a zájemkyně o HP.

Zájemci o HP jsou požádáni o sepsání dopisu o sobě pro NBD, popř. SP sepíše anonymní kazuistiku o zájemcích o HP. NBD a hostitelé obdrží od SP vzájemně své anonymní kazuistiky/dopisy. Pokud obě strany souhlasí se setkáním, posílá SP žádost o šetření domácnosti z důvodu realizace hostitelské péče na OSPOD (viz výše).

První setkání

Po povolení OSPODem domluví SP první setkání v zařízení, kde NBD žije. Vše ve spolupráci pracovníka zařízení, který už zná zájemce o HP a pracuje s nezletilým. První schůzka NBD a zájemců o HP probíhá za přítomnosti SP, pracovníka ZDC a **tlumočnicka**. Setkání by mělo probíhat v přátelské atmosféře dítěti je před setkáním pečlivě vysvětlen důvod setkání. Dítě by se nemělo cítit jako „na koberečku“.

Cílem je seznámení a představení NBD a hostitelů. Každý o sobě může něco říct. Obsahem je také opět zopakovat očekávání a představy obou stran od hostitelské péče z jejich úst a za pomoci tlumočnicka. Na prvním setkání SP ideálně sepíše plán setkávání rodiny a NBD na 1. měsíc. Na začátek HP a pro budování vztahu doporučujeme jeden pravidelný den v týdnu a setkávání minimálně jednou za týden. Dítěti dodává tento pravidelný den pocit jistoty a také je prakticky jednodušší následující setkání realizovat. Ideálně jedno pravidelné odpoledne v týdnu a jeden den o víkendu, pokud je to pro obě strany možné. Dále si na tomto prvním setkání zájemci o HP a pracovník ZDC sdělí potřebné organizační a logistické informace (vyzvedávání dítěte, večerky, způsob komunikace). Hostitelé a nezletilý si vymění kontakty. V hostitelské péči je také možnost přespávání NBD u hostitelů, k tomu je vždy potřeba informovat OSPOD a dostat povolení. Přespávání doporučujeme až několika měsících až po vybudování vztahu mezi hostiteli a NBD. I zde je třeba postupovat individuálně.

POZOR. První setkání by mělo probíhat v odlehčeném duchu, v příjemné, neformální atmosféře. Je nutné dítěti srozumitelně a přátelsky vysvětlit, jak to teď bude probíhat, seznámit s rodinou. Zde jsou na místě „small talks“, např. o tom, co rádi děláme ve volném čase, o jídle, jak mu jde čeština...

Po tomto úvodu mohou jít hostitelé a nezletilý na procházku popř. se domluvit na dalším termínu setkání.

Po prvním setkání SP konzultuje dojmy s hostiteli a s NBD. Může dojít k tomu, že neproběhnou vzájemné sympatie a je důležité oběma stranám vysvětlit, že mohou další setkávání odmítnout. V průběhu projektu taková situace nenastala.

4.6 Průběžná podpora a evaluace hostitelství

Po spárování hostitelů a NBD pokračuje podpora hostitelů. Hostitelé mají v rámci doprovázení nárok na tyto služby:

- 1) Poskytování podpory ze strany sociálního pracovníka. SP je hostitelům i NBD k dispozici telefonicky nebo na e-mailu. SP se pravidelně schází s hostiteli, cca 1x za dva měsíce, popř. podle potřeby/situace a reflektuje s nimi průběh hostitelské péče. SP se stejně tak pravidelně schází s NBD (za přítomnosti tlumočnicka) cca 1x za dva měsíce nebo dle aktuální potřeby/situace a reflektuje s ním průběh hostitelské péče. SP je také v pravidelném kontaktu se ZDC a nutné informace o probíhajícím procesu HP si vzájemně sdělují.
- 2) Zprostředkování odborného psychologického poradenství, které je poskytováno dle potřeb. Například v situacích: nastávající změny v rodině, která zásadním způsobem ovlivní život rodiny, aktuální psych. stav dítěte, výchov. problémů u svěřeného dítěte, které se rodičům nedaří zvládat běžnými prostředky, nebo vyžaduje-li to individualita dítěte. V průběhu projektu byla tato možnost využita dvakrát.
- 3) Spolupráce s interkulturními pracovníky na zemi původu dítěte. K setkání s interkulturním prac. na zemi původu dítěte došlo téměř u každé rodiny alespoň dvakrát u každé rodiny. Docházelo k sblížení kulturních a zvykových odlišností přijatých dětí a zejm. k jejich pochopení ze strany hostitelů.
- 4) Spolupráce s tlumočníky. Hostitel má možnost po domluvě využívat tlumočnicka pro komunikaci s NBD v situacích, které se zdají jako problematické nebo vychází z nedostatečného porozumění.

PŘÍKLAD Z PRAXE:

Na počátcích setkávání měla HR pochyby o tom, zda má NBD zájem se s ní vidat, komunikace byla rozpačitá, ona měla pochybnosti o tom, zda je pro teenagera dostatečně zajímavá a zda mu má co nabídnout, zda se s ní nenudí a jestli to NBD nevnímá jako povinnost. NBD totiž na domluvenou schůzku někdy nepřišel, nebo přišel na jiné místo, komunikoval nejasně, zmateně. Na společném setkání, kterého se zúčastnila SP, HR, NBD a tlumočnicka, a které probíhalo v přátelském, neformálním duchu se tyto domněnky vyvrátily. Vyšlo najevo, že problém byl v tom, že NBD potřebuje jasnější informace, upřesňování, připomínání času a místa schůzky, protože sám je chaotický a mírně zmatený a potřeboval si nastavit řád. S HR se společně domluvili na nových pravidlech a strategiích a po této schůzce se situace obrátila k lepšímu a dosud společně výborně fungují.

- 5) Skupinová setkání hostitelů i zájemců o HP v přípravě. Tato setkání jsou pro hostitele i zájemce velice užitečná. Jde o společnou reflexi hostitelské péče, sdílení zkušeností, úspěchů, problémů a společné hledání jejich řešení, sdílení dojmů, postřehů a nabídnutí prostoru pro sdílení, což je důležitou součástí celého procesu úspěšné HP. Setkání slouží také k síťování mezi hostiteli a možnosti výpomoci mimo režii SP.

U těchto setkání je přítomen SP a psycholog. Před setkáním nabídne SP hostitelům, aby zaslali témata, která by rádi probrali, popř. témata vymyslí SP společně s psychologem.

Doporučená doba trvání: 1,5 – 2 h

Po probrání fungování HP, mohou přijít také NBD a všichni se mohou účastnit volnočasové aktivity a poznávat se v neformální atmosféře.

K evaluaci průběhu HP sloužili dotazníky²⁵ vytvořené SP. Dotazníky jsme vyplňovali v průběhu HP a poté na konci projektu. Nezletilý mají na začátku také obavu z časových možností. Jako největší přínos vnímají rychlejší učení ČJ, poznávání české kultury, rozšiřování sociální sítě a především oporu, že se mají na koho obrátit. Od hostitelů opravdu čekají pomoc i s praktickými záležitostmi jako je škola, pomoc se založením účtu, pomoc s hledáním sportovních aktivit apod. Při řešení všech těchto záležitostí doporučujeme, aby hostitelé a zařízení, kde nezletilý bydlí, komunikovali vše srozumitelně a na přímo. Předejde se tak zbytečným nedorozuměním. U hostitelů byla v době přípravy největší obava z toho, že nebudou mít dostatek času na HP. Průběh školení hodnotili jako přínosný a užitečný. Jako přínos HP hostitelé uvádí radost z pomoci, smysl, rozšíření vědomostí a obzorů a pomoc mladému člověku s integrací do české společnosti: „**Každý NBD by měl mít hostitele, bez toho to nemůžou dát a jako prevence proti průšvihům nejrůznějšího druhu je to nenahraditelné.**“ (hostitelka)

25 Poskytneme na vyžádání

Použitá literatura

BEAN Tammy, Ilse DERLUYN, Elisabeth EURELINGS-BONTEKOE, Eric BROEKAERT and Philip SPINHOVEN. Comparing Psychological Distress, Traumatic Stress Reactions, and Experiences of Unaccompanied Refugee Minors With Experiences of Adolescents Accompanied by Parents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*: April 2007, Volume 195, Issue 4, pp. 288-297

DOI 10.1097/01.nmd.0000243751.49499.93

HANS van de Glind: *Migration and child labour – Exploring child migrant vulnerabilities and those of children left-behind* / International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC) – Geneva: ILO, 2010 – 27 p. ISBN: 978-92-2-124197-3

LARSEN, Marie Krogshoj, Zima MASSOUMI, Peter van de POL, Martin ROZUMEK, Marjan SCHIPPERS, Kerstin THYS and Liedewij de Ruijterde WILDT: *Náhradní rodinná péče: Příručka pro pracovníky, kteří pomáhají náhradním rodinám a dětem cizincům bez doprovodu rodičů žijícím v náhradních rodinách*. Utrecht: Nidos, 2016. 110 s.

Možnosti pěstounské péče pro nezletilé cizince bez doprovodu v ČR. OPU. Praha: 2016

Náhradní rodinná péče. ©Nidos, Dánský červený kříž, Organizace pro pomoc uprchlíkům. 2016

Organizace pro pomoc uprchlíkům: *Možnosti pěstounské péče pro nezletilé bez doprovodu*. Praha: OPU, 2016. 13s.

Reception and living in families. Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU member states. ©Nidos, Salar, CHTB. 2015

ŠAFROVÁ, Jana, KRIŠTOF, Radim: *Studie EMN o nezletilých bez doprovodu v ČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010. 54 s. ISBN 978-80-254-8194-3.

Určování věku nezletilých cizinců bez doprovodu pomocí psychologického posouzení. Metodická příručka Ministerstva Vnitra. Praha: 2019

web:

Children in migration. *Eurostat statistics explained*. [online]. 29-04-2022, [cit. 2022-05-04]. Dostupné z www: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_in_migration_-_asylum_applicants#Unaccompanied_minors/>.

Report from the commission to the council and the european parliament. *European Comission* [online]. 28. 9. 2012 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: www: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/uam/uam_report_20120928_en.pdf>.

Výroční zpráva za rok 2020/2021. *Zařízení pro děti – cizince* [online]. 11-11-2021, [cit. 2020-02-04]. Dostupné z www: <<http://zdcpraha.cz/diagnosticky-ustav/dokumentace/>>.

Legislativa:

Směrnice Rady 2003/9/ES

Zákon o azylu č. 325/1999 Sb.

Zákon o pobytu cizinců 326/1999 Sb.